

NEMIS TILI GRAMMATIKASINI O'RGATISHNING SAMARALI USULLARI

O'rinboeva Muqaddas Erkaboevna

Toshkent Davlat Moliya instituti qoshidagi akademik lisey nemis tili o'qituvchisi

Annotatsiya: *O'quvchilarining e'tiborini jalb qilish usullaridan biri o'qitishning nostandart shakllari - ular "o'quvchilarning e'tiborini jalb qiladi, fanga qiziqishini oshiradi va materialni yaxshiroq o'zlashtirishga hissa qo'shadi". Darsning nostandart shakllariga ekskursiya darslari, tematik darslar, didaktik o'yinlar va, albatta, guruhlarda ishlash kiradi.*

Kalit so'zlar: *metodik usullar, didaktik o'yinlar, samarali maqsadlar;*

KIRISH

Yurtimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, demokratik -huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati qurish yo'lida bormoqda. Bu yo'lda qat'iy turish uchun ko'p chora tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Mamlakatimiz taraqqiyotining muhim shartlaridan biri esa kadrlar tayyorlash tizimining mukammal bo'lishi va shaxsning har tomonlama rivojlanishidir. Ta'lim sohasida bo'layotgan har bir o'zgarish jamiyatimiz ravnaqiga ijobiy ta'sir qilishiga shubha yo'q. Mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish, davlat ta'lim standarti talablariga javob bera oladigan, yetuk, raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda muhim omil hisoblanadi. Qaysi sohada bo'lmasin bilimlarni mustaqil ravishda egallashga intilish - talaba faoliyatining ta'lim muassasasidagi eng ajralib turadigan xususiyati, mustaqil o'qib, bilim orttirish asosi hisoblanadi. Ta'lim tizimida mustaqil bilim olish, nazorat qilish mustaqil ta'lim olishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Mustaqil bilim olishda avvalo, talabalarda mustaqil ishlashga, erkin, ijodiy faoliyat yuritishga va eng asosiysi mustaqil fikrlashga ehtiyojni shakllantirish lozim.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadqiqot mavzusi bo'yicha nashrlarni o'rganar ekan, shuni ta'kidlash mumkinki, maktab o'qituvchilari faol o'qitish usullarini e'tibordan chetda qoldirmaydilar va ularni o'quvchilar bilan darslarida tatbiq etishga harakat qiladilar. N. M. Kleimenova, S. S. Kuklina va E. L. Berdnikova, E. A. Pavlova, A. Yu. Yusupovalar o'z maqolalarida o'rganishga faoliyatga asoslangan yondashuvning ahamiyatini qayd etadilar va o'qituvchi o'z darsini faol o'qitish usullaridan foydalangan holda qurishi kerak bo'lgan asosiy tamoyillarni ta'kidlaydi. Shu bilan birga, N. M. Kleimenova va E. L. Berdnikovalar faol o'qitish usullarining o'ziga xos tasniflarini beradilar. Ko'pgina o'qituvchilar,,,,, turli mavzularda o'z qo'llari bilan ishlab chiqqan darslarni taqdim etadilar, ko'pchilik ma'lum o'qitish texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha o'zlarining tajribalari haqida yozadilar. Masalan, I.I.Petrichuk o'zining ingliz tili darslari doirasida turli loyihalardan foydalanish bo'yicha ko'p yillik tajribasini va o'z darslarida M.P. texnologiyasini tasvirlaydi. Z.M. Davydova o'yinni chet tillarini o'rgatish usuli, M. A. Ariyan esa chet tilida rolga asoslangan muloqot deb hisoblaydi. Demak, ko'ramizki, loyiha va rolli o'yinlar texnologiyasi atroflicha ko'rib

chiqiladi, munozara esa darsda ham ko'p qo'llanilsa-da, har tomonlama tahlil qilinmasdan, faqat asarlarda tilga olinadi.

O'yinlarning darsdagi o'rni va o'yinga ajratilgan vaqt bir qator omillarga bog'liq:

- a) talabalarni tayyorlash;
- b) o'rganilayotgan material;
- v) darsning aniq maqsadi va shartlari.

Agar o'yin dastlabki mustahkamlash uchun o'quv mashqi sifatida ishlatilsa, unda darsning 20-25 daqiqasini ajratish mumkin. Kelajakda ushbu o'yin 3-5 daqiqa davomida o'tkazilishi mumkin va o'tilgan materialni takrorlash, shuningdek, darsda dam olish vazifasini bajaradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Darsni to'g'ri tashkil etish, turli o'yin va topishmoqlardan ham foydalanish yaxshi samara beradi. Nemis va ispan tili darslari misolida beradigan bo'lsak, masalan; nemis tilida "Yil fasllari" (Die Jahreszeiten) und ispan tilida esa (estaciones del año) mavzusi utilmoqda. Avvalo, talabalar xonaga kirishlari bilan ular uchun fan muhitini yaratib berishimiz kerak bo'ladi. Salomlashish, yangiliklar, uy vazifalarini so'rab bo'lganimizdan so'ng, yangi mavzu nomini aytmasdan turib, mavzuga yaqinlashtiruvchi misollar keltirish kerak. Masalan: nemis tilida Welche Jahreszeiten gibt es in einem Jahr? Welche Jahreszeit ist jetzt? Welche Jahreszeit gefällt Ihnen? Mavzuga doir yangi so'zlarni odatda talabalarga yodlash uchun beramiz. Agar ularga shu so'zlar tez aytish, topishmoq tarzida aytilsa, qiziqarli bo'ladi va o'quvchining o'zlashtirishi oson kechadi. Nemis tilida fasllarga misol keltiradigan bo'lsak, masalan: Im Sommer ist kalt. Im Winter ist warm. Im Herbst ist reich. Im Frühling ist arm. Topishmoqni tarjima qilish jarayonida uni talaba oson yodida olib qoladi, shu bilan birga yil fasllarining nomlari nemis tilida (Winter-qish, Frühling-bahor, Sommer-yoz, Herbst-kuz) va antonim (kalt-sovuq, warm -iliq, reich-boy, arm-kambag'al) so'zlarni ham o'rganadi. Javob topish barobarida talaba topishmoqni bir necha bor o'qiydi hamda ixtiyorsiz ravishda xotirasida saqlab qoladi, mustaqil fikrlashni va topishmoqda keltirilgan so'zlar bilan boshqa gaplar tuzishni xam o'rganadi. Demak, topishmoqni tarjimasini: Yozda sovuq. Qishda issiq. Kuzda boy. Bahorda kambag'al - bu nima? Chuqur o'ylab, fikrlagan talaba bu topishmoqning javobi "Yer to'la" ekanini oson topadi. Bu usul o'qituvchidan ham, talabadan ham ijodkorlikni talab qiladi. "Yer to'la" so'zini tarjimasini topish uchun o'quvchi lug'atdan foydalanadi. O'ylaymizki, bu usul yaxshi samara beradi. Albatta, barcha mavzularda ham bu kabi topishmoq va tez aytishlarni topish mushkul. Lekin hammasi pedagogning mahorati va ijodkorligiga bog'liq. Bunday vaziyatlarda turli o'yinlardan ham foydalanish mumkin. O'yinlar turli maqsadlarga yo'naltirilgan bo'ladi. Ular didaktik, tarbiyaviy faoliyatini rivojlantiruvchi va ijtimoiylashuv maqsadlarida qo'llaniladi hamda o'z samarasini beradi.

O'yin jarayonida o'quvchi o'zini erkin xis qiladi, o'ziga bo'lgan ishonchi va tilga qiziqishi ortadi. Yuqorida bildirilgan fikr-mulohazalardan shunday xulosalarga kelish mumkin:

1. Ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish, ta'lim oluvchilarning mustahkam nazariy bilim, faoliyat, ko'nikma va malakalarini shakllantirish, ularni kasbiy mahoratga aylanishini

ta'minlash maqsadida o'qitish jarayonida yangi pedagogik texnologiyadan foydalanish davr taqozosi hamda ijtimoiy zaruriyat sifatida kun tartibiga quyilmoqda.

2. Ta'lim jarayoniga ilg'or pedagogik texnologiyani tadbiiq etish kadrlar tayyorlashga yo'naltirilgan umumiy jarayon mazmunining sifat jihatdan o'zgarishini ta'minlaydi.

3. Yangi pedagogik texnologiya nazariyasi g'oyalaridan foydalanish asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni barkamol shaxs va malakali mutaxassisni tarbiyalash borasidagi ijtimoiy buyurtmaning bajarilish holatining sifat ko'rsatkichiga ega bo'lishiga olib keladi.

Xuddi shu o'yindan darsning turli bosqichlarida foydalanish mumkin. Bularning barchasi talabalarning o'ziga xos ish sharoitlariga bog'liq.

Nemis tili darsi shunchaki o'yin emas. O'qituvchi va talabalar o'rtasidagi ishonch va muloqot qulayligi o'yin muhitidan kelib chiqadi. O'yin yordamida o'qituvchi talabalarni jiddiy suhbatlarga chorlaydi, har qanday real vaziyatlarni muhokama qiladi. O'yin nemis tilini o'rganishda talabalarning kognitiv faolligini rivojlantirishga yordam beradi. U axloqiy tamoyilga ega, ishni quvonchli va ijodiy qiladi. "Chet tili darslarida o'yinlardan foydalanish" avvallari mening uslubiy mavzuim bo'lib, u bilan bir necha yillardan buyon shug'ullanaman. Mening ishimning doimiy maqsadi: yordam bilan talabalarning kognitiv, motivatsion faoliyatini faollashtirish didaktik o'yinlar... Albatta, men har kuni o'yinlardan foydalanmayman, Erst die Arbeit, dann das Spiel deydi. Shuning uchun men ularni ko'pincha darsning boshida vestibulyar apparatni isitish uchun yoki dars oxirida ishlataman. Men sizning e'tiboringizga havola etayotgan o'yinlarni men "Maktabda xorijiy tillar" eski jurnallaridan, Internetdan, shuningdek, o'z tajribamdan olingan. Umid qilamanki, hamkasblarim ularni o'z ishlarida foydali deb topishadi.

Fonetik o'yinlar - o'quvchilarni begona tovushlarni talaffuz qilishga o'rgatish, she'rlarni ovoz chiqarib, aniq o'qishga o'rgatish, ularni rollarda ijro etish maqsadida o'rganish. O'qituvchi tovush hukmron bo'lgan fonetik she'rnini o'qiydi. Bolalar buni taxmin qilishlari kerak.

Mi-May-Mausemaus Komm aus dem Loch heraus Mi-May-Mausemaus Men Katzenxausda kom!

Men kovboyman Von Seinem Kovboy - Bett auf Und wascht sich mit Duskada rasmlar bor, har bir rasm ostida 2 ta harf. Birinchisi: tasvirlangan narsaga ishora qilish, ikkinchisi: uning yordami bilan so'zni o'zgartirish. Masalan: hand a = u (Hand-Hund) moon o = u (Mond-Mund) eshik u = ya'ni (Tur-Tier) vaza V = N (Voza-Nase) baliq F = T (Fisch-Tisch) uyi H = M (Haus-Maus) shim o = a (Shlang-Hase) kitob B = T (Buch-Tuch)

Bir so'zni boshqasiga aylantiring! Faqat bitta harfni o'zgartirishga ruxsat beriladi. Duskaga zanjir bo'lib so'zlar yoziladi. Masalan: Mund - Mond - Mohn -

Lohn - Sohn.

Leksik o'yinlar - o'quvchilarni tabiiy muhitga yaqin vaziyatlarda lug'atdan foydalanishga o'rgatish, o'quvchilarning nutqiy fikrlash faoliyatini faollashtirish, og'zaki reaksiyani rivojlantirish, o'quvchilarni so'z mosligi bilan tanishtirish.

O'qituvchi ayollarning va erkak ismlari... Talaba bir xil harf uchun so'zni nomlashi kerak, Masalan, "Kasb" mavzusida: Susanna-Sekretarin, Tom-Techniker.

Grammatik o'yinlar- o'quvchilar tomonidan ma'lum grammatik qiyinchiliklarni o'z ichiga olgan nutq namunalaridan foydalanishni targ'ib qilish, ushbu nutq namunasidan foydalanish uchun vaziyat yaratish, o'quvchilarning nutq faolligi va mustaqilligini rivojlantirish. O'qituvchi ob'ektni yashiradi. Uning kimligini taxmin qilishga urinib, talabalar savollar berishadi. Masalan, - Ist es klein?

O'yinchilar katta doira ichida o'tirishadi. Ularning qo'lida 10 tagacha raqamlar yozilgan kartalar bor. Haydovchi kartada ko'rsatilgan raqamlardan istalgan ikkita raqamga qo'ng'iroq qiladi. Qo'llarida bu raqamlar bilan kartalari bo'lgan ikkita yigit tezda joylarni almashtirishlari kerak, ammo haydovchi ularga qo'li bilan tegmasligi uchun. Tegilgan kishi haydovchi bo'lishi kerak. O'qituvchi hayvonlarning rasmlarini qatorga qo'yadi. Talabalarning vazifasi: hayvonlarni (tartib sonlar yordamida) joylashgan tartibda nomlash. Masalan: Die erste Katze, der zweite Hund, das dritte Pferd ...

• O'qishni o'rganish uchun o'yinlar. O'yinlarning o'rganish imkoniyatlari uzoq vaqtdan beri ma'lum. Ko'pgina taniqli o'qituvchilar o'quv jarayonida o'yinlardan foydalanish samaradorligiga haqli ravishda e'tibor berishgan. O'yinda insonning qobiliyatlari ayniqsa to'liq va ba'zan kutilmaganda namoyon bo'ladi ...

XULOSA

Nemis tili darslarida o'yin texnikasini qo'llash. Nemis tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishni shakllantirish va keyin uni saqlab qolish qanchalik qiyinligi hammaga ma'lum o'tgan yillar raqobat - bu ingliz tili, uning talabi shubhasizdir ...

O'rta maktab o'quvchilari bilan nemis tili darsida Internet bilan ishlashning uslubiy usullarini ishlab chiqish

So'nggi yillarda ko'plab o'qituvchilar o'z amaliyotlarida loyiha usuli bir qismi bo'lgan hamkorlikda o'qitish metodologiyasini tobora ko'proq qo'llamoqdalar ...

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. QARSHI DAVLAT UNIVERSITETI ROMAN-GERMAN FILOLOGIYASI FAKULTETI NEMIS TILI VA ADABIYOTI KAFEDRASI MAMATQULOVA NIGORA RUSTAM 23-bet

2. <https://yuz.uz/news/maktablarda-nemis-tilini-oqitish-sifati-oshiriladi>

3. <http://library.ziyonet.uz/ru/book/download/13388>

4. „Science and education“ Scientific Journal

5. „Xalq ta'limi tizimida onlayn ta'lim berish faoliyatini yanada takomillashtirish to'g'risida“ qaror

6. Shomansurov Shorasul "Maktabgacha ta'lim jarayonida xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy metodikasi - Xitoy tajribasida" 2018y.